

תפלה סדר הגדה עם פי' מדרש בחדוש למשה

רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה שר ארבע מכות שנאמר ישלח בם חרון אפו עברה וועם וצרה משלחת מלאכי רעים עברה אחת וועם שתים. וצרה שלש. משלחת מלאכי רעים ארבע אמור מעתה במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתים מכות:

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה שר חמש מכות. שנאמר ישלח בם חרון אפו עברה וועם וצרה משלחת מלאכי רעים חרון אפו אחת עברה שתים וועם שלש וצרה ארבע משלחת מלאכי רעים חמש. אמור מעתה במצרים לקו תמשים מכות ועל הים לקו תמשים ומאתים מכות:

[1234567 תימן]

אוצר החכמה

שמתי במלרים לא חשים עליך וכו' וכתיב והי' אם לא תשמע לקול ה' אלקיך ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך והולך וסורעם. וכאילו יאמר אם לא תשמע לקול ה' אלקיך. מהמאתי' וחמשים מכות שלקו המלרים על הים וחמשי' שלקו במלרים ובאו עליך אלה בלבד כי לעולם הקב"ה עם ישראל חסי' בעת שהוא ברוגז רחם ויכור. וא"כ כל התוכחות הנזכרות שם הן הם מכלל תחלואי מלרים. דאי לא תימא הכי למה לוי למימר כל המחלי אשר שמתי במלרים לא חשים עליך דהיינו יכול למשמע אותם לא ישים אבל אחרים ישים. אלא קושטא דמילתא דאינון תחלואי מלרים הן הם דמפרט והולך. אמנם לפי שהתוכחות הכתובות בתורה היו לאיים את ישראל נשתנו מקלתן בשמם ממה שהיו במלרים לפי טורח הכיסוף אבל היו מעין מה שהיו שם רגון ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ גוי אשר לא תשמע לשונו. במלרים היו דובים ואריות ושאר מיני חיות רעות ועופות שכלו עליהם במכת הערוב שהם גוי עז פנים אשר לא ישא פני' לזקן ונער לא יחון ואכל פרי בהמתם ופרי אדמתם. ואם היו סוגרים פתחי בתיהם החיות היו רומסים אותם וסוגרו' הדלתות. יולך ד' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת. הוא פרעה שהקימוהו עליה' כמ"ס בדברי הימים' וניזול מן הים והלך לנינוה. וכן כיוצא באלו כל השאר שאין הפסע מסכי' אליה'. ואם לא נדע לכוון את כלם ריק הוא ממנו. ועם כל זה נחפשה דרכיו ונחקרה

לישנ קנחם אל השכל נכח פסוקי' ומאמר רז"ל עד שנגיע אל כלל המלתי' וחמשי' מכות שלקו בהם המלרי' על הים. עוד לריך להאמין שאין לחשוב כי פרעה וכל חילו לא חשבו מתחלה אל כל מה שיוכל להגיע אליה'. ושכבלי דעת נכנסו אל הים. כי המלרי' חכמי' גדולי' היו. ופרעה יותר מכלם ואם ראה באלעגנינות שישראל ילאו בעת למיחת כוכב ששמה רעה כמ"ס למשה ראו כי רעה נגד פניו'. אין ספק כי גם על עצמו ועמו השקיף. והנה כשהוגד לו כי ברח העם הקהיל עדתו ונתוכחו בדבר וגמרו. כי ישראל הגם שילאו ממלרי' לא היו ראויי' ללאת. ואעפ"י שעש' השי"ת כל האותות והמופתי' אשר ראו. בפחו על מאמר משה שאמר עוד נגע אחד אביא על מלרי'. ואמרו מדקאמי' אחד מכלל שאין עוד אתו להלקותנו. וכבר השלי' להראות את גבורותיו. מעין מה שאמר המן הרשע כבר הזקין. וראי' שהרי הם בורחי'. ואילו לא היו מפחדיו היו הולכי' לאט לרגל המלכ'. וביום ולא בליל'. ובדרך מישור ולא בדרך עקלקלות. ועכ"ז נתחכם פרעה להיותו מלך ושולט על כל מלכי אדמה. קבץ ובחר מכל האומות שש מאות רכב מלבד כל רכב מלרי'. וכונתו בזה היתה למען כל שרי מעלה יהיו בעוזריו. שכל א' ואי' יבקש להילל אומתו. ומספר זה של שש מאות אמרו בזהר שהי' לבוין לנגד שש מאות אלף יולאי מלרי'. אחר כך שם עיניו אל מה שאפשר להגיע לו אם יכנס לים. ותחלה הסתכל נכח המסייע את ישראל. וראה והנה זכות אברהם זקנס בעל החסד הוא עמהם. כי הנה עם היוחס כמו עמו ע"ז לא לקו בשום אחד מהמכות שלקו המלריים. וזה לא הי' מן הדין אלא בתורת חסד. ואמר שהגם כי המים הם כנגד מדת החסד ואפשר שיהיו בעוזרם להועיל להם ולהזיק המנגד. על בטחונו הי' עומד שהוא יתב' נשבע מלהביא עוד מכול לעולם שגם על סברתו זאת גזר שכל הבן הילוד לישראל

סיאורס

תפלה סדר הגדה עם פי' מדרש בחדוש למשה שיז

היאורה ישליכוהו. ועל כן אמר אם הים יבקע לפניו' גם אני ועמי נעבור ברגל. אח"כ שם עיני שכלו אל שמות החסד שהם מספר חסד. ואותיותיה' רי"ו. ואמר הנה עם בני ישראל לא עמדו במלרי' אלא רד"ו שנה ועל זה נטחו לברוח מרשותי שבר"ח הוא בנימט' ר"י. א"כ לא יהיו בעזרת' כל הרי"ו אותיות השם בזה. ולעומת זה לקח שש מאות רכב מכל האומות כאשר אמרנו ובחור שבכלם הוא ס"מ הרשע. הבריה התיכון הקושר כל המגדלי' לאומה ישראלית. ומלבד אלו לקח עוד כל רכב מלרי'. היינו כל מיני קסמי' וכשופי' הרוכבי' על גזרות ודינין עליוני' כמו שאמרו למה נקרא שםם כשפי' מפני שמכחישי' פעמליה של מעלה. וכל זה להנלל מהדברי' המתרגשי' ביבשה ובים. והיינו דכתיב ויאסור את רכבו כי הרכב הזה אין הכונה אל הרכב שרוכבין בו בלבד כי אינו כבוד למלך לאסור את רכבו. ואם כדי להודיע גדולת השנאה שמקלקלת השורה כמו שכתבו המפרשי' כבר למדנו אותו מפרשת בלעם ויחבוש את אחינו אלא הכוונה שאסר וקשר כל הדברי' שהוא היה שולע ורוכב עליה' מכחות העומאה וזהו ייתור מלת את רכבו. וכן רכ"ב בנימי' המזיקין' שאסרם למען יהיו סרים אל משמעתו. והואו של רכבו הוא כנוי כמו רכב שלו. כלוי' המזיקין שלו שהם ברשותו ואז ואת עמו לקח עמו לקחם בדברי'. ואמר להם שלא ייראו מלבא עמו שהרי יהיו בעזרת' כל שרי מעלה כנזכר מלבד כל רכב מלרי' ושלישי' על כלו כמו שאמרו בזהר כלא בחמתא תרי וחד :

ונבוא אל פרע החמשים אבות המכות שלקו המלרים. א כתיב ויחזק ה' את לב פרעה וירדוף אחרי בני ישראל ורש"י כתב לפי שהיה לבו חלוק עליו אם לרדוף אם שלא לרדוף. על כן ויחזק ה' את לבו וירדוף. ויש לשאול ומה ראה שלא לרדוף אחרי שהסית את עמו ואמר להם מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעברנו לכו אחי ואני לא אתנהג עמכם כדרך שאר המלכים לשלוח עבדיהם אל פני המלחמה אלא אני בתחלה ארדוף אשיג גם אחלק שלל שזה נסוה. ואסר את רכבו בדיו. ואחרי כל הפורח היה חוזר בו אלולא שהחזיק הקב"ה את לבו לרדוף. אלא מלמד שנחסיים בו ארור אתה בלאתך. כי הנה למחר הרדיפה אמרו חכמים שקשרו במרכבות סוסים נקבות לפני סוסים זכרים והיו הזכרים מבקשים להשיג הנקבות והנקבות מבקשות לנוס. וכלן היו רלים בכל כחן. המה לא הרחיקו מן העיר שמפני חוזק המרולה נשברו מהמרכבות אלו היו נגופים במרכבות ואלו בחבריהם. לאלו היו נופלים כליהם מעליהם והיה זה להם לסימן רע כי בעלי ניחוש היו כנודע. ועל כן חלק לבם עתה יאשמו. ועלה בלב כלם לחזור לאחור. ועל כן ויחזק ה' את לב פרעה וירדוף אחרי בני ישראל בראותו בני ישראל יולאים ביד רמה. והיה אללו כדי בזיון וקלף. ומשראו המלרים את מלכם הולך לפניהם בחרו גם הם לרדוף אחריהם זו היתה המכה הראשונה ואין ספק שכלולה היתה יותר מחמש. כי לא היה שום אחד מהם שלא הגיע לו כמה בלבוים ועלעולים ונזקים במרוות המרכבות שלא כדרכם. ולפי שלא מיינו מדרשים יודיעו לנו המאורעות שאירעו להם. לא יכולתי לפרע כל החולדות אלא במקלס המתיישבות אל השכל. ולא עלינו המלאכה לגמור עד ה' יתן חכמה. ב וישיגו אותם חונים על הים כל סוס רכב פרעה וחילו על פי החירות לפני בעל לפון. מסרה בעל לפון ב' חסר ובענין. הראשון וישבו לפני פי החירות לפני בעל לפון. והשני זה של וישיגו. מניד כי גם האליל הזה נפל שכב ועל כן חסר הואו שהוא רמו לעץ חייב לבעלי הסוד. והוא נשאר חסר החיות ובני' שכב. וכבר ידענו שהשי"ת רלה שיטבו ויחנו לפניו להטעות המלריים שיאמרו כמה קשה יראה שכל חלקיהם עשה שפטים ולא היה בו יכולת להכניע זה. ובנעחונו היו רודפים אחרי ישראל כי אמרו כנר היראה הזאת המדבר עליהם. וכשהגיעו שם וראו אותה והגה שכב נפל נשבר בכמה שברים כשאר האלוקות. נפלו פניהם ולא היה להם כח לזוז ממקומם ועמדו שם מתאבלים עליו. ובראות פרעה היוחו חסר סיוע אלוס זה הולך להקריב למלחמה שרו עוזא. ועל כן סמך ופרעה הקריב דמדלא אמר קרב דרשו רז"ל שהקריב שרו לפני השי"ת לסדר עצנותיו נגד ישראל ועמד ואמר רבש"ע הללו עמ"ז והללו עמ"ז וכו' וישאלו בני ישראל את עיניהם והנה מלרים נוסע אחריהם נוסעים אינו אומר אלא נוסע. הוא השך שראו היוחו נוסע ורודף אחריה' כי המלרי' עמדו במקומם כשעה חדא תמהי' מן המראה ונתרשלו ידיהם. דאי לא תימא הכי כיון שהשיגו אותם חוני' על הים למה לא היו הורגי' אותם. אלא מלמד שלא רלה הקב"ה שיסעו ישראל ממקומ' עד שהיו המלרי' סמוכי' אליהם וכמעט נוגעים אלו באלו. מעין מה שזוה לרוד ויהי בשמעך את קול לעדה בראשי הבכאים אז תחרץ כי אז ילח' ה' לפיכך להכות במחנה פלשתים ויעש דוד כן ואמרו שהיו הפלשתי' סמוכי' אליהם

הפלה סדר הגדה עם פי' מדרש בחדוש למשה

אלהי' בחרפם על ראשם. ולא רצה דוד לזוז ממקומו עד ששמע הקול. אף כאן כיון שהשיגו' המלרי' נכלו בראות יראתם שהיו בוטחי' בה ששכרה. ויעמדו שם שלא ידעו מה לעשות ואז נסעו בני ישראל. ואחרי שראו המלרים עוזא בריהם הולך לפניהם ורודף את ישראל נתחזקו ויסעו ממקומם וירדפום :

ג' ויסע מלאך האלקים ההולך לפני מחנה ישראל וכו' ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה. חשך למלרים ואור לישראל. החשך הזה היה מעין החשך של מלרים שלא ראו איש את אחיו. וכן אמרו שכל המכות שמשו שבעה ימים והחשך לא שמש במלרים אלא ששה ימים. שלשה מהם לא ראו איש את אחיו ושלשה לא קמו איש מתחתיו. ויום השביעי הוא זה שעל הים. ובו לא היו רואי' זה את זה אבל היו רואי' את ישראל כי כן היושב בחשך רואה היושב באור. והיו זורקי' להם חלי' ואבני בלסטראות והענן מקבלם. היינו כשהיו מגיעים לענן היו מתחלשי' ונופלי'. ואפשר שעל כי לא היו רואי' זה את זה היו בורגי' זה את זה שמה תאמר שמפני החשך לא נסעו ממקומ' ח"ל ולא קרב זה אל זה כל הלילה נוסעי' היו אבל לא קרבו יחד. ועבד המליאות הואיל ולא היו רואים הדרך שדרכי' בה היו נכשלי' איש באחיו באופן שותפי לעקה גדולה במחנה מלרים. הם מפני הנהרגי' והמוכים. ואם מפני כשלונו איש באחיו. ולרז"ל ולא קרב זה אל זה כל הלילה המלאכים לא קרבו לומר שירה. ואפשר עוד לומר זה אל זה כמה דאח אמר זה אלי ואנוהו. ומלאך הוא המלאך בגואל. כי מה שכל לילה קרבים ומתיחדי' בלילה הבוא לא נקרבו. ועל כן לא אמרו מלאכי השרת שירה והבן : ד ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה. הרוח הזה בלבס ושעממ' עד שלא היו יודעי' אנה הולכי' וכאילו היו סומים. וכן כתב בעל העורי'. ויולך ארבעה במסורת. ויולך ה' את הים. וחד ויולך אותם שומרונה גבי אלישע כשהכה לעבדי מלך ארם בסורים. לומר שגם מלרי' הוכו בסורי'. וכן כהה החזקוני לא הרגישו עד שנכנסו בים אחרי ישראל. ומדמדמי להו לעבדי מלך ארם משמע שהעורון הזה לא בא להם מפני החשך שאמרנו כי הם הולכי' היו באור היום. ואם כן אף כאן משהאיר היום רואי' היו זה את זה אבל היו משוכשי' מחמת הרוח עזה הנו'. הרי כאן מכה כוללת כמה מכות עורון. תמכונו לבב. ולא תליוח את דרכך ואחרים : ה. וירדפו מלרי' כתב בעל ספר שפתי כהן שהיו ראי' בכל כחם להשיג את ישראל ולא היו יכולי'. ומלערי' הרבה בראות בני ישראל הולכי' לאע והם ראי' ואינם יכולי' להשיגם. וחסלי' היו לחתוך להם הדרך ולהמלא לפני'. ולא יכלו כי המים היו להם לחומה מימינ' ומשמאלם. ולפיכך כתיב ויבאו אחריה'. כי מי לא ידע בכל אלה. אלא בא להודיע שעל כרחם ונגד רגונם היו הולכי' אחריה'. ועוד לער אחר הי' להם להיות רואי' כספס וזהב' אתם וכל אחד היה מכיר את שלו. ולא היו יכולי' להניל את שלהם מתחת ידיהם. ורמו לזה כל סוס פרעה ראשי תיבות כסף כלומר ויבאו אחריה' בשביל הכספי' שנעלו מהם. עוד היו נכשלי' במרוצתם ונופלי' על פניהם. כי הנה לישראל נעשה הים כדרך סלולה. שגא' ויוליכי' בתהומות כמדבר. וזה כי הים הוא גבוה מארץ שנאמר הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ. וגם הוא עמוק במלואו. ולפי זה החלק הגבוה גבה ונעשה באהל שגא' נקבת במטיו ראש פרזיו. וכן ראשי תיבות וישם "את" הים "לחרבה הוא אהל". והיו מים שלא נקפאו. ותחתית הים עד שזה אל הדרך נקרא ונקפא כמו שגא' קפאו תהומות בלב ים. נמלא שלישאל היו להם מים מן הירדן ועל גביה'. ותחתיתן רגפה של גליל כדרך סלולה. ומשעברו ישראל נשבר הגליל לחתיכות. ובכלת המלרי' עליהם היו נוגפי' באבני הגליל ומשתברי'. הרי כאן מכה כוללת כמה מכות. רגים ולא היו יכולי' להגיע'. לא היו יכולי' לחתוך להם הדרך. רואי' ממוגס כנו'. נכשלי' במרוצת', נופלי' ומשתברים :

ו' סוס פרעה ופרשיו אל חוך הים. על כרחין לריכין אנו לומר שלא היו בתוך המים שהרי כתיב אחריו ויט משה את ידו על הים וישב וכו' מכלל דעד ההוא שעתא לא חזר. אי"כ רוצה לומר שהיה נראה להם כאלו היו נעבדי' בים. על הדרך שנאמר בעה"י. וזה כי בתחלה יודעי' היו שהולכי' ביבשה כדרך שהולכי' ישראל. ואח"כ הים נראה לכל א' ששבו המי' וכסו כל המחנה חוץ ממנו היינו שהוא לבדו נשאר ביבשה וכל השאר נעבדי'. והיינו דכתיב ויבאו אחריה' כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים כי אל תוך הים הוא מיותר לדרוש שהוא מהובר אל מה שכתוב לפניו בלבד או לפני פניו. וכל סוס פרעה נעפל אל הקודם שאומר ויבאו אחריה' כלומר אחריה' של ישראל וכמוהם. נמלאת אומר כי לפרעה היה נראה שהוא לבדו בא אחרי ישראל ביבשה. ושרכבו ופרשיו היו בתוך הים. וכן לרכבו נרא'

תפלה חיר הגדה עם פי' מדרש בחידוש למשה שיש

[מדרש חסידים]

נראה להם שפרשיו היו בחוך הים והם נלוליו. ולזה באו העעמי' מפסיקו' בכל פרט ופרט. במלת פרעה יש זקף קטן כאילו הוא דבוק למלת אחריה' כנ' והשאר היו בתוך הים כנ'. ובמלת רכבו יש הטרחה שגם הוא עעס מפסיק וכלו יתחב' למלת פרעה להיות' כולל בו. וכן פרשיו כזכר. וכלם מלערי' ודווי'. פרעה על שלא יתחב' במאורעות שאירעו לו מלאחו ממלרי'. והיה אומר אנה חוליק חרפתי והנה כל הרכב ופרשיו' מתו בשבילי מעין מה שאמר הכ"ה לסנחריב ולפיכך כשנילו מן הים שהוא לבדו נשאר לא נחן אל לבו לשוב מלרי' מפני הבושה. וילך נינוה ומלך שם. וחילו ורכבו מלערי' היו ששמעו אל פרעה לרדוף אחרי בני ישראל ואמר להם חרדוף אשיג בודאי כי כן ראה באלעגנינות שלו. והשיג' חוני' על הים. וסבר משאשיג' אחלק שלל. ועוד מלערי' היו בראות' בניה' ואחיה' וחבריה' נטבעו' :

ו' כל סוס פרעה. מלת כל מרבה שמלבד מה שאמרנו נראה עוד לכל אחד מהם שלפו מים על ראשו ושגם הוא נטבע וזה כי דרך הסוס' לשוט על פני המי' וכשהם שטי' מנביה' ראשיה' חוץ למי'. ואם הרכב עליו מתחזק על סוסו ולא יפחד. בלאת הסוס מן המי'. גם הוא ילא עמו. וכל הרואה ראש הסוס חוץ למים לא תאבד תקותו. אך כאשר יראה היותו כלו נטבע אז אבד שכרו. ועל כן אמר כאן הכתוב שכל סוס פרעה אפילו ראשו בא אל תוך הים. וכמו כן רכבו ופרשיו. וכשראו היות' דרך טבע נטבעו התחילו לעקוק לפרעה ואומרי' הילנו כי באו מים עד נפש. הילנו כמו שהבטחתו. ואז התחיל הוא וחרטומיו לעשות כשפי' כאשר הי' כתוב בספריה'. וזה רמזו בר"ת "סוס" פרעה "רכבו" ופרשיו שהוא ספר"ו. וכל זה לא שזה להם כי יד' ה' היתה להומ' ולאבד'. ובראות' שלא היה מועיל להם היו מקללי' מלכ' ואלקיה' ותולשי' שערותיה' ואוכלי' בשר זרעותיה'. ורמז לזה מלבד שהוא מהדברי' הכתובי' בתוכחות הנה מלות פרעה רכבו ופרשיו הם בני' אי"ש בשר זרוע"ו יאכל"ו עם האותיות. לא וחשוב כמה לקו במכ' זו וכ"ש בבוא להם בפתע פתאו' לא נשא' להם חקות הכשפי' : ח ויהי באשמורת הבקר נפקחו עיניה' וראו והנה כלם היו ביבשה בתוך הים וזה כי הקב"ה רמז לים וחזר ליבקע לפניה' ורמז לזה וישקף ה' אל מחנה מלרי' מחנה' מלרי' בנימטריא חז"ר הי"ם ליבקע. ולפיכך כתיב אח"כ ויאמר ה' אל משה נטה ירך על הים וישובו המי' על מלרי' מדקאמר וישובו מכלל שכבר הלכו עליה' פעם אחרת. ואז המלרי' שמחו כי ישחקו. אך לא נמשכה שמחת' כי וישקף ה' לרעה אל מחנה מלרי' בעמוד אש. מכילתא. היה העמוד יורד ועושה אותו כטיט ועמוד האש מרחיחו. וטלפות סוסיה' משתמטות. ומבחר שלישי טובעו על ים סוף היינו סמוך לשפתו מקום שאין שם טיט אלא חול כדכתיב אשר שמתי חול גבול לים ודרך טבע אי אפשר לטבוע שם. וכן כתוב בתנחומא. עוד נטבעו כללותם בטיט. וכן אמרו רז"ל לפי שזימרו את חייהם בחומר לפיכך דרכת בים סוסין חומר. אך לא מתו שם אלא הקב"ה נתן להם כח אחר שנלעטרו שם הרבה וילאו משם. הרי כאן חמשה מכות. טיט. וחם שטלפות סוסיהם נושרות. מבחר שלישי טובעו במקו' שאין טיט. רגלי' הולכי' ביבשה וישקף ה' גם עליה' לרעה :

ט בעמוד אש וענן. הענן היה כל כך עב וכבד שחשבו מרגע אל רגע שירד עליה' וישאב'. וכן יארע להולכי' דרכי' שכאשר נפתח יחשך עליהם אור היום מפני עב הענן הם מפחדו' פן יבולעו. והענן ההוא לא היה לו ערך ואין ספק שמאורף אליו היו קולות וברקו' ורוח ים חזק מאד. וכמה מקרי' רעי' יארעו למלא בדרך בעת כזו. ואנכי עד שפעם אחד אירע לי דוגמתו : ויהם את מחנה מלרי'. מכילתא. הממן. ערבנן. נטל סגניות שלהם ולא היו יודעי' מה הם עושי'. פי' בתחלה היו הולכי' בדרך המחנות שריה' בראשם סגניהם באמצע. וכלם על הסדר כפסטי הכתוב ושלישי' על כלו. טכשיו הממן וערבנן שהיו הולכי' בערבוביא. ונטל הכבוד מהראשי' והסגני' וכלם לא היו יודעי' מה הם עושי' אש לשוב אש לרדוף בלי סדר. הרי כאן חמש מכות. הממן. ערבנן. נטל סגניות שלהם. בורחי' ונכשלי' : יא המכומה הזאת גרס להם מורך לבב. ומאורף אל הרוח קר וחזק שנשב באותה הלילה לכן דמם עד שבא להם השחפת הבא אל החולי' קודם הקדחת. וידוע כי השחפת לקחת בני אדם מעורר הקיא וכאב האלטומכא והבטן. ובעודו מרעיד מהקור עלמותיו מתפרקין ובכלן לקו. וזה נרמז במלת את מחנה מלרי' שכל מקום הוא מרכה.

יב. ויסר את אוסן מרכבותיו. מכילתא. רבי יהודה אומר מחמת אש של מעלה נשרפו הגלגלי' של מטה. והיו מוטות מרכבות רלים ונככות על כרחן בים שהיו טעונות כלי כסף וזהב. אבני' טובות ומרגליות שאין לך כל סוס וסוס שלא היה טעון עשרת רבוא כדי שיטל

תפלה סדר הגדה עם פ"י מדרש בחדוש למשה

אוצר החכמה

שיעלו ישראל את הבזיה. ר' נחמיה אומר מכל רעם של מעלה נתזו לנורות מלמטה שנא' קול רעמך בגלגל האירו ברק'י תבל. והיו מוטות מרכבות רלות מעלמן ונכנסות בים בעל כרחן לשעבר היו הפרדות מושכות המרכבות. ועכשיו המרכבות רלות ומושכות את הפרדות. הרי כאן שלש מכות שצירת המרכבות. הליכתן בעל כרחן. ואיבוד ממנו' שהיו נושאות עמהן. ול"נ דמדלא כתיב וישרוף אלא ויכר משמע שהסיר לורת האופן שדרכו להיות עגול שעל כן נקרא אופן לפי שכל אפיא שוין. היינו מכל פן ופן הוא א' קרי ביה א' פן עכשיו הסיר לורתו ועשאו מרובע או משולש. וזה מכח האש של מעלה שהיכולת בכחו להקפיא המי ולחתוך העלים כאילו הם של מתכת. ועל כן וינהגו בכבדות. כמו שקשה להנהיג דבר שאינו עגול. עוד כתב בעל ספר חולדות ילחק מדכתיב ויכר את אופן ולא אופני משמע שלא הסיר אלא אופו אחד. ובזה היו משתברים יותר בלכתם. עוד כתב אופן בנימטריא סמאל הרשע שבא לעזור את רה"ב שרו של מזרים והסירו מממשלתו:

יג וינהגו בכבדות. מדלא כתיב וינהגו מלמד שוינהגו חוזר אל המנהיג עליון שנהג המחנה מזרי' בכבדות ראש דהיינו שמחמת חמימות האש ועלטול הדרך בא להם הקדחת וראשם כבד עליה'. והואיל וכחוב בתוכחות דלקת וחרחור שהם מיני קדחות משונות שדלקת, היא קדחת חמה יותר מקדחת סתם ושמה מוכיח עליה. וחרחור הוא חולי מחובר משני מיני' ואין לו תרופה כי מה שמועיל לזה מזיק לזה ושמו מוכיח עליו חרחור מלשון מחרחר ריב. וידוע כי מי שיש לו קדחת אחת מרגיש בעלמו כמה מיני כאבים וכל שכן בהיות לו כמה מיני קדחות שונות כזכר: יד עוד וינהגו בכבדות חוזר אל ס"מ הרשע הנזכר. כי כשראה שהסירוהו מממשלתו לא היה רוצה להלך עוד עמהם. והולך להנהיגו בכבדות בעל כרחו. יען יראה השפטי' אשר יעשה לשרם של מזרי'. וישא קל וחומר על עלמו לעתיד. שגם עליו יעבור כוס כענין שכתוב כימי לאתך ממזרי' אראנו נפלאות. והיה זה לער מתחולל למזרי כי שמו בטחונם בו כי אין מלכות נולחת אלא מכח שרו של עשו הוא ס"מ הרשע זה ונתקיי' בהם מה שכתוב ושברתי את גאון עזכם. ותם לריק כחכם. ודבריו כאלו: שו לקו בשחין רע. על הברכים ועל השוקי'. מלבד השחין הנקרא שחין מזרי' שלא נתרפאו עד יום מותם ואפשר שאותו יום נרפאו וזה מוכרח שאילו לא כן משהוסיף אופן מרכבותיה' כאמור להיותם משתברי' בגופיה' בלכתם במרכבות היה להם לירד ולילך ברגלי' אילו היו יכולי' אלא להיות' מוכי' בשחין זה על הברכי' ועל השוקים מכף רגלם עד קדקדי' מוכרחי' היו לעמוד במקומ' ולפי שהלך המרכבה היה מזד אחד גבוה ומזד אחר נמוך היו מוכרחי' לאחוז בידיה' אל לדי המרכבה ולא היו יכולי' להתחכך ומלטערי' יותר. הרי כאן חמש מכות. השחין כשחין בארבע מקומות כמו שכתובות נמנה לארבע. כאב החיכוך. כי כן מלינו באיוב שהולך ליקח לו חרס להתגרד היא מכה בפני עלמה:

סז הרגלי הוכו בטחורים. כי כן דרך הולכי דרכי' צימות החמה בא להם כמין גרב יבש בין הירכי' ומלערי' הרבה. והם הוכו בזה ולא בלבד בין הירכי' אלא עד פי הטבעת ונעשה טחורים. ועל כן נסמכה בתוכחות אל שחין מזרי' ובגרב ובחרס. ואין ספק כי בלקה רגל שהוא דבר טבעי אל הולכי דרכי'. ותלך המכה הלך וגדל עד כי גדל לשיעור מגפה. וכן אמרו במכילתא. ויהם את מחנה מזרי' אין המנה אלא מגפה שנא' והמם מהומה גדולה עד השמדם הרי כאן גרב בין הירכי'. טחורי' בפי טבעת ויש מהם נפתחי' ויש מהם סתומי' יש מפני' ויש מבחוץ ובכלם לקו. בלקה רגלם. מכת המגפה:

יז כתיב ישלח ה' בך את המארה ואת המהומה ואת המנערת ופרש"י מארה חסרון בשר כמו נרעת ממארת היא. מלמד שהמכות הללו הוכחדו עד שאילו היו בבתי' ויכולי' לחששם היה האומן מחתך בשר המת שבהן. עוד כתב מהומה זו שגש קולות בהלות ואילו היו להם מלבד קולות הרעמי': מגערת הוא שכתוב ויגער בים סוף. כי הגערה ההיא הפחידם עד שנשארו דוממי' באלמים: יח ויאמר מזרי' אנוסה מפני ישראל מדלא כתיב ויאמרו אפשר כי שרם הנקרא בשם מזרי' הוא היה האומר כן אנוסה מפני ישראל סבא כי ה' נלחם להם עם אותם שבאו בעזרתי. במזרי' בשביל מזרי' כלימר בשבילי ולא כתב הכתוב נלחם להם בשבילי להניח מקום לשאר הדרשות שנדרשו בו. ובמכילתא. היו הרשעי' אומרי' מפני ישראל דוויס וסחופי' אלו יש לנו לברוח. הנה כי מלערי' היו בכפלי' מהיות' מוזרכי' לברוח מפני ישראל לפי שנראה להם שאינו לפי כבודם. עוד אמרו למה יש לנו לברוח מפניה' כאלו חטאנו להם. פרעה הוא שחטא שוה לשעבדם. והואיל ואנו לוקים ומוכרחי' לנוס מפניה' הלאי הוספנו על שעבדם. עוד אנוסה מפני ישראל מלמד שבראותם פני איש אחד מישראל

תפלה סדר הגדה עם פי' מדרש בחדוש למשה שיט

הגדה

מישראל היו מתפחדי' מהם כמפני אריה מדה כנגד מדה. כשם שהם היו מראים עומם לישראל כדובי' ואריות כנו' למעלה. עכשיו נהפוך הוא הם היו מתיראי' מישראל. ונתקיים בהם ודרו בכס שונאי' ונסתם ואין רודף אחכם. ולער היותם נסים מפני ישראל דוויים וסחופי' ולער שגרא' שהיה על לא חמם בכפס. ולער שלא היו יכולי' לברוח. ולער הנר אשר בקרבך יעלה עליך וכי' : יס כי ה' נלחם. היא היתה קשה להם. כי אמרו אילו היה שרם של ישראל שר אחד משרי מעלה מעין שרנו היה לנו קלח בעוזן אולי יגלח שלנו לשלחם. כי רבים עוזריו כאשר אמרנו. וכל שכן להיות אז ישראל נדונין מהבית דין של מעלה אם להגלל או ליאבד. והב' ד' הם הם השבעי' שרי' של האומות. וכלם היו כנגד ישראל בעצמותיה'. עכשיו בראותם כי ה' נלחם להם במלרי' כמה תכלי' מנו להו.

ב נלחם להם להם לאותם שבאו ללחום בארץ מלרי' כי הוא ית' בסיועם. וזה כי כשראו האומות אשר סביבות מלריס היות המלרי' נרדפי' מהמערכות נאספו ובאו לבזוז את העיר, ונתקיים עליה ישא ה' עליך גוי מרחוק. ונקרא רחוק עש היותו קרוב לפי שהיה עד עתה רחוק מדעת זה. ואכל פרי בהמתו. דגן תירוש ויאהר. שגר אלפיו. ועשתרות לאנו :

כא נלחם להם במלרי'. מכילתא. מלמד שהוכו אות' שבמלרי' כמו אלו שעל הים. והגביה הקב"ה ארץ מלרי' עד שהיו רואי' אלו את אלו והיה כל אחד כואב ומלעז על שלו ועל של חברו. הבנים על האבות והאבות על הבני'. הנשים על בעליהן והבעלי' על נשיהן וכן בכל הקרובי' : בב הנשי' מעוברות היו מפילות מלער ראותן בעליהן נטבעי' ומוכי' בכל מיני מכות. ונתקיי' בהם ארור פרי בטןך. וגם בניך ובנותיך נתוני' לעם אחר ועיניך רואות וכלות אליהם. והם חמשה מכות. האשה עצמה כואבת. מחבלי לידה. וגדולי' הם כשהם קודם זמן. ומסלת. ובניה' ובנותיה' הולכי' בשבי ועיניה' כלות אליהם ואין להם מושיע : כג ומלרי' נסים לקראתו. מכילתא. כל מקו' שהיו נסי' המי' באי' נגדס. פי' אל תחשוב שהיו משוגעי' ומבוהלי' ובמקום שהי' להם לברוח חוץ מהים היו נסי' ורני' לתוכו. אלא בדעת ללולה היו כי כן העמיד' הוא ית' למען ירגישו יותר בכאב המכות. וגסי' היו חוץ מן הים כראוי'. אבל המים היו מסבבי' ובאי' כנגד'. ואפשר כי לא פעם א' בלבד היה להם כך כלו' מלד א' בלבד. אלא מכל לך ולד שהיו פוני' היו פוגעי' במי'. נסי' ללד מזרח המי' באי' כנגד' חוזרי' לאחריה' פוגעי' במי' שבאי' נגד' והי' מניח להם דרכי' פתוחי' לנוס

לחיות 1234567

כד וינער ה' את מלרי'. מכילתא. כמנער את הקדרה תחתוני' למעלה ועליוני' למטה להרבות לערם. עוד שם וינער נחן להם כח נערות כדי לקבל הפורענות. ולא במכה זו בלבד אלא בכל המכות כדי שלא ימותו בהם. דבר אחר מסר' ביד מלאכי' נערי' ואחזרי' שגא' ומלאך אחזרי' אשלח בם ואומ' תמות בנוער נפשי'. ובספ' מנחה בלולה כתוב לפי שהיו בהם יודעי' לשוט. ניער אות' והפכ' רגליה' למעלה וראש' למטה. כדי שלא יוכלו לשוט. ואני כתבתי שלקח מקל'ת מהם וניער קל'ת'. הא כיצד פרעה לקח שש מאות רכב בחור רי"ו מהם ללחום עם הרי"ו כחות של הים הגדול היולחי' מפסוקי' ויסע ויבא ויע' שהם רי"ו אותיות ושפ"ד ללחו' עם השם שמספרו שפ"ה. מה עשה הוא ית' ראשונה הרג שרו של מלרי' כדכתיב. סוס ורוכבו רמה בים לשון יחיד. בתחלה רמה אותו והעלה למעלה למעלה ואח"כ ירה אותו בים עד התכו'. הנה שמרי"ו נשאר רע"ו. וכולם יחד טבע' בים סוף והיינו דכתיב מרכבות פרעה וחילו יר"ה בים. נשאר השפ"ד קרי' ביה שסוד כלומ' חברים יחד ועשא' כמין שסוד וניער בהם את הרי"ו הגו' בתיך הים. הוא שכתוב וסכסכתי מלרי' במלרי'. מלרי' עם האותיות בנימט' שפ"ד כלומי' בלבד וערבב הרי"ו עם השפ"ד ובכן נאבדו כלם :

כה וינער ה' את מלרי' לחוך הים. אמרינן במדרש שהיו המלרי' עושי' כשפי' ועולי' מן הים ויולחי' ליבשה והקב"ה נערם לחוך הים. עוד כתב בעל ספר כלי חמדה כי היו המלרי' מתדבקי' בישראל ואומרי' אם יגללו הם כן אנו נוללי' והיה הקב"ה מנער' כמו שמנערי' את הטלית מן האבר שבו ובזה נופלי' אל חוך הים. ואפשר שהדיבוק שהיו מדבקי' בהם לא היה בפועל אלא ע"י כסוף. עוד הפשיר' ונמסו והיו למים. ובזה נחערבו מים במי'. והיינו דכתיב אחיכ וישבו המים ויכסו וגו' כל חיל פרעה לא נאמר אלא לכל חיל פרעה. כלו' הרכב והפרשי' שהיו מים כסו לכל חיל פרעה. כי כשם שהיו ראשי' עליה' בחייה' כך גבשו עליה' במות'. וחזרו אחיכ לבריאותם מעין מה שעושי' לטיטום שחיק קמיא שבכל יום ויום וילרי' אותו מחדש ושורפין אותו ונעשה אפר :

וישובו

תפלה סדר הגדה עם פי' מדרש בחדוש רמשה

1234567

כו וישבו המי' ויכסו שמעתי שהסופרי' כותבי' אותו בריש דפא לרמוז שאותי המי' עלמי' שנשתמשו מהם להמית בניה' של ישראל הם מי נילוס אותם המי' עלמי' חזרו עליהי' להעניש' לקיי' מה שאמרו כי בדבר אשר זדו עליהי' בקדרה שבשלו בה נתבשלו. ובמדרש רבם וישב המים אינו אומר אלא וישבו מכאן שכל מימות שבעולם חזרו על המזריים. ועיקר מולאם הם ארבעה נהרות פישון הוא נילוס. גיחון. חדקל. פרט. ומי הים שהיו בתוכו. הרי כאן חמש מימות וכל אחת משונה מחברתה. אלו בחימות. ואלו בקרירות. אלו בשטף. ואלו בעכירות ^{אוצר החכמה} ואלו במליחה. וכל אחת גורמת לער מובדל מחברו. ובכלן לקו :

כו ויכסו את הרכב ואת הפרשי' לרור המור כתב. עד עתה היו הסופי' לפי' על פני המי' ועתה שבו המי' ויכסו'. עוד מדכתיב לכל חיל פרעה והיה יכול לומר וכל חיל פרעה מלמד שהרכב והפרשי' תנבורת המי' הפסדו על כל חיל פרעה מעין מה שאמרו כשהיו המי'. והיינו דכתיב ונתחי סנריכ' על סגרי גלוליכ' הם הרגלי'. את ואת לרבות שני דברי' אחרי' שכסו כל חיל פרעה : כח לא נשאר בהם עד אחד מהם לא נאמר אלא בהם מלמד שלא נשאר בהם אבר א' שלא לקה. ומדקאמר עד א' והיה יכול לומר לא נשאר בהם א' בא לוי' שלקות האיברי' לא היה אל הראשי' תחלה באופן שיטארו מעולפי' ובלתי מרגישי' כאב המכות אלא לקו בכל א' וא' עד הגיע המכה אל האבר המיוחד שבו תלוי חיות האדם . וחכמי' דרשו שנשאר בהם א' הוא היה פרעה שנשאר למען יראה כחו ית'. אי נמי לפי שזכה שהשי'ת שלח לו שלוחו הוא מרע"ה. ומעטם זה נשאר מכל בכורי מזרי' במכת בכורות : כז ובני ישראל הלכו ביבשה. דבר זה נכתב פס' אחרת ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה וטעם כפל אמירתו הוא לומר שגם היות המזרי' נעבעי' בים ומחשפכי' ומתגלגלי' מכח המי' עכ"ז היו רואי' ישראל הולכי' ביבשה כי הוא ית' נתן להם הכח הזה למען יטערו יותר ויראו חבת ישראל אליו ית' ויבשו ממה שעשו להם. ובכלל הדברי' שהיו מורי' בישראל היה שישראל היו אוכלי' ושותי' וכן אמרו במכילתא. היו ישראל אוכלי' ושותי' ושמחי' והוליא להם הקב"ה מים מתוקי' מתוך מלוחי' שני' ויולא נזולי' מסלע ואין נזולי' אלא מים חיים שנא' מעין גני' באר מים חיים. ואומר שזה מים מבורך ונזולי' מתוך בארד. ושיחין תכלי' מנו למאן דשמע קל חבריה אכיל. והוא לא אכיל : ל והמי' להם חומה להם למזרי' כמוזכר למעלה לעכב להם הדרך. עוד אל תקרא חומה אלא חימה כי כל המימות היו לוחמי' עמהם וזה אומרו מימי' ומשאל' כלוי' אפי' המיימי' שדרכם להפך בזכות עכשו היו כלם כחומה נגד'. וכן אמרו במכילתא על פסוק תהומות יכסיומו. וכי תהומות היו שם והלא עשועיו היו שם. פי' תנבורת המי' והתהום הוא שקוע בתחתית המי' אלא מלמד שעלה התהום התחתון לתהום העליון והיו המי' נלחמי' עמה' בכל מיני פורענות :

רא ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מזרי'. מכילתא כשומע העובר ממעי הפרה . פירוש שמלטערת הפרה לפי שהולד עדיין הוא דבוק במציה וכן ישראל עדיין היו דבוקי' במזרי'. שמטעם זה לא היו רואי' לשלחם והוא דיוק הכתוב שאומי' לבא לקחת לו גוי מקרב גוי. וכן משמע ממה שאמר ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מזרי'. כי די שיאמר ויושע את ישראל אלא מגיד שהיו עדיין ביד המזרי' וברשותם. והושיעם ונטלם בעל כרחם מידם. כאן היו כמה מכות הולאת הולד קודם זמנו כי עדיין לא נשלמו הארבע מאות שנה מגזרת וענו אוחם. ולער הגמשך ממנו באומרם מה זאת עשינו וכו' ושהיה בעל כרחם לא כאשה שיש לה כאב גדול מולד שגת במציה ולהקל מעליה הנער שומטי' אותו ממעיה ברלונה. אלא הילד הוא חי ונוטלין אותו ממנה :

לב וירא ישראל את מזרי' מת. מכילתא. מלמד שכל א' מישראל היה מכיר טגשו והיה שולף מנעלו ומכהו על פניו. ויש מי שמכה אותו במקלות ויש באבני'. ויש מי שהיה משי' חץ בפיו. ויש תולש ממנו שערו הכל כפי רלונם. עוד שם. וירא ישראל את מזרי' מת . מה היו עושי' הי' כל א' וא' מישראל נוטל את כלבו והולך ונותן רגלו על לוארו של מזרי' והיה אומר לכלבו אכול מן היר הזה שנתעברה בי : אכול מן הזרועות הללו שלא חסו עלי. תדע לך שהוא כן שנא' למען תמחץ רגלך בדם לשין כלביך מאויבי' מזהו :

דג וירא ישראל את מזרי' מת מיתות משונות. מיתות חמורות זו מזו. מכילתא דבר אחר את מזרי' מת. מת ולא מת כענין שני' ויהי בלאת נפשה כי משה האמור ברחל שלא מתה לגמרי שהרי קראה שם בנה בן אוני . כך המזרי' היו מתי' ולא מתי' כדי שיהיו מלטערי' הרבה ורואי' בכבוד ישי' ולא יאמרו כשם שהם אבודי' כן ישראל. באופן שהיה להם לער

תפלה סדר הגדה עם פי' מדרש בחדושי למשה שב

לער המיתה כנוסח והיו ברעמ' להבחין ולראות בכבודן של ישראל ובגז' דינין עוברין על האדם בשעה ההוא ובכלן לקו: דר וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרי'. גם אחרי שפלטם הים. כי הגה הם היו מתי' ולא מתי' כמו שאמרנו ונחקיי' בהם ארור אהה בלאחך היינו בלאחך מן הים. כי לקו במה שכתוב בתוכחות יולך ה' את מלכך אל נוי אשר לא ידעת. כלו' שראו פרעה ניול ומלעצרי' מזה להיות נראה להם שראוי ליאחד הוא יותר מהם. כי משכס בדברי' לרדוף אחרי ישראל ואמר להם ארדוף אשיג אצלך שלל. וכן נחקיי' בהם הכתוב והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמי' והיית לזעזע לכל ממלכות הארץ כמו שגא' שמעו עמי' ירגזון חיל אחו יושבי פלש: דה נחקייס בהם הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה. הם הערב רב שלא מלרי' היו. וראו אותם שעלו במעלה. והם יורדי' מטה מטה. וכן נחקיי' הוא ילך קרי ביה ילדך מלשון לוי' שלו אותם אל הקבר. וכן הוא יהיה לראש וכו' וגם אשה חארס ואיש אחד ישכבנה. כי כמעט כל המלרי' הלכו אחרי יש' ורבי' היו שגאלו כשי' ולא כנוסס עדיין ומתו ולא נשאו'. ויותר מזה היו רואי' בציני' שגא' אחר ישכבנה: לו בית תבנה ולא תשב בו. מלינו ליהושע בן נון כשקלל את אשר יבנה ירחו שאמר בככורו ייסדנה ובלעירו יליב דלתיה. ולפי דעתי למד הקללה הזאת מזה שראה שאירע למלרי' בננות בחי' ועכשו ביהות' עובדי' ולא יכלו ליטב בהם מלרי' מהבני' שמתו להם כבר ונדמה להם כאילו כלם מתו אז. מעין מ"ש יעקב כששלח בנימין עם אחיו עלי היו כלנה דומה עלי שכלן מתו עכשו: דו כרס חעצ ולא תחללנו. פרי אדמתך. וכל יגיעך יאכל עם אשר לא ידעת. והיית רק עשוק ורדף כל הימ'. והיית משגז ממראה עיניך אשר תראה. כלם נחקיימו בהם כי עד אותה שעה סבירי' היו להגלל לפי שהשי"ת נתן בהם חוזק לסבול המכות כסבורים שטבעם היה מסייעם להיותם חזקים ובריאיים. אי נמי חזקם שבמרוס יהיה הוא המושיעם. אי נמי הכשפים ששאו יהיו מוצילי' להם. שהם היו שהחזירו להם חיותם עכשו שמרגישי' היותם מתי' נשחטנו ממראה עיניה' ואבד שברם ובעל סבויס. עד עתה סירנו המכות על סדר הפסוקי' ועל כן לא באו על סדר הוייתם. מכאן ואילך מזכיר אותן הרמזי' בשירת הים: לח סיס ורוכבו רמה בים. מדקאמר סוס ורוכבו ולא סוסי' ורוכביה' אמרו שעל שרס נאמר. ואפשר ג"כ שעל פרעה נאמר כי הוא הבעיטם להליל אותם. ועכשו ראוהו ראשון לעובדי' ונתרשלו ידיה'. ואם כתבו שראוהו שניול. כבר אמרנו ג"כ שמתו וחזרו וחיו וחזרו לימות כמה פעמי'. וכשחיו נשחנה ראותם מדבר לדבר. עוד רמה בים הוא מלשון למה רמיתני. כי הקב"ה רמה אותם בגז' שהראה לסוסי' מרכבתו היות גלי הים סוסיות נקבות כמו שאמרנו במדרש. עוד וירם מלשון וירם חולצי' ויבאש. היינו לומר שבשרם המוכה שהיו ובשאר המכות הלמית חילעי' ויבאש. עם היותם בתוך מים מלוחי' המעמיד' את הכשר שלא תסריח. והמי' מלוחי' היו מכאיבי' להם המכות בלי ספק:

לפ' סוס ורוכבו מלמד שהיו קסירי' זה בזה ולא היו יכולי' להתפרד וכמדומה להם שחם היו יכולי' לירד היו נלולי' ביהות' שטי' על פני המי'. או בכשופיה'. עוד בתנחומא רמה בים מלמד שהיו עולי' למרוס היינו שכללי' מגביהי' אותם ואחר כך מופלי' על פני המי' וזה פעמי' רבות: מ מרכבות פרעה וחילו ירה בים. מלמד שהיו יורדי' בתוך הים עד התהום. דבר אחר מלשון יורה כחץ שהיו מורקי' משפת הים לאמצעיתו פעמי' רבות וכל פעם בלער מזונה: מא נחקיי' בהם והייתה נבלתך מאכל לעוף השמי'. הם הדגי' שהיו בולעי' אותי' ומדקאמר לכל עוף מלמד שגא' אחר גדול מהראשון בולעו ונמלא הדג ראשון מת בתוך השני. והמלרי' מלעצרי' בתוכו כאילו הוא בניהי' כמו שמי'נו ביונה שאמר מבטן שאלו שועתי. והיה לפי שמת הדג שבלעו כמו שאמרנו חכמי'. וכמה יסורין ממני' שוני' סובל בהיהא שעתא. וקראם עוף לפי שיש להם סנפירי'. ושמי' יהי' נועריקון שם מים כמ"ש במעשה בראשית: מב תהומות יכסיומו מכילתא מלמד שחפה עליה' את הרקיע והקדיר עליה' הכוכבי'. נפקא ליה מדקאמר תהומות ולא תהום. דמשמע שני תהומות העליון והתחתון שגא' תהו' אל תהו' קורא לקול לנורד. ואם התכו' עליון כסה אות' גם הכוכבי' קדירו עליה' ואין רחוק שהיו ג"כ מים וברד יורדי' עליה': מג ירדו במלולות כמו אבן. מכילתא. לפי שאמרנו וראיתי' על האבני' לפיכך נעשה להם המי' כאבני' והם היו מלא' פלעי' וחבורות והיו נוגסי' בהם ומלעצרי' הרבה כאילו הם מתי'. וכן אמרו בפרק אלו פרפות דס ניקוף מרלה כדס עולה אמר רבא ונניקוף בתר ניקוף ובגדול. הגה כי הניקוף הוא כאב גדול דומה למיתה הואיל ומרלה כקרבן. אי נמי ירדו במלולות כמו אבן כמשמעו שירדו לתהו' במרוס.

תפלה סדר הגדה עם פי' מדרש בחדוש למשה

אי נמי נעשה גופס קשה כאבן. אי נמי כנישתא דאבנא אי נמי כחות' דאבנא. ואפשר דכלהו
הוו זהו : מר ימיך ה' תרעץ אויב. תרעץ פי' מלשון שבירה שהיו נופלי' על הנליר ופעם
היו נשברי' בראש'. ופעם ברנליה' ופעם שוקיה'. ופעם ירכיה'. ועדיין היו קשורי'
האיברי' יחד. אח"כ היו נהרסי' כמ"ס וברוב גאונך וכו' : מה וברוב גאונך תהרוס קמך .
הריסה נאמר על דבר העומד על תלו ונפרק בדכתיב המה יבנו ואני אהרוס. כך הס' נהרסו
מדי נפלים ונתפסקו אבריהם זה מזה בכמה פעמי' נמלאו מוכים במכה אחת כמה מכות :
מו משנתפסקו איבריה' היו כקש לפי' על פני המי' ובשרם נקלפת מעל עצמותם . והיינו
דכתיב תשלח חרונך יאכלמו כקש. והשי"ת נתן בהם חיות להרגיש במכות. ובמכילת' אמרו
יאכלמו כקש כל העלי' כשהן דולקי' אין קולן נשמע אבל הקש כשהוא דולק והולך נשמע קולו.
כך היה קולן של מזרי' הולך ונשמע מפני הפורענות. כל העלי' כשהן דולקין יש בהן ממש
אבל הקש כשהוא דולק אין בו ממש כך המזרי' כשהיו דולקין לא היה בהם ממש מפני
הפורענות. אח"כ להיות המי' מלוחי' נמחה בשרם לנמרי ונעשה כעין הרסנא וזהו שאמר
תהרוס קמך מלשון כשא' דהרסנא. אח"כ נמחו למי' כמו שכתבנו למעלה. ואולם יקשה בסדר
הכתובי' מ"ס תחלה שנערנו ונהרסו. ואח"כ או' אמר אויב ארדוף אשיג שאם כבר מתו איך
יוכלו לרדוף. אך האמת הוא שחזר הקב"ה וילך אות' מחדש כמו שכתבנו והם חשבו שלא
מיד ה' היתה זאת ובעתה על עולםם ואמרו מעתה חלקי ישראל לא יכול לנו ועל כן ארדוף
אשיג בודאי : מזו וברוח אפך נערמו מים. הוא ראה למא שאתרנו שאחרי שהיה גופן למים
חזר הוא ית' ולברס יחד כערימה זו. והקפיד איתם מחדש ונעשו חזקי' וקיימי'. וכן במכילתא
עשאן ערימות. ולפי שהמזרי' חשבו שבשפיה' הועיל להם. מה עשה הקב"ה נתן ערימות
למי' והיו לוחמי' עמהם בכל מיני מלחמות ופורענות וזהו שאמר נערמו מים מלשון ערמה.

מח נלבו כמו נד נוללי' היתה נפשם של מזרי' נרורה בהם ולא היתה יכולה לנאת. והיו
מעולפי' מריח הים שג' ירתיח כסיר מלולה וגו'. וישראל נעשה להם מיני בשמי' שג'
יס ישי' כמרקחה. ונאמר עורי לפון ובואי תימן הפיחי גני יולו בשמי'. קשאו תהומות בלב
יס. עשאן כמין קופה בלב ים היאך לבו של אדם נחון משני חלקי' ולמצלה. כך קפה עליה'
הים משני חלקי' ולמעלה. הים אין לו לב ונתן לו לב עד כאן במכילתא ובתנחומא קשאו
עשאן כמין כיפה בלב ים היכן לבוש האדם נחון משני חלקי' כך קשאו עליה' הים משני
חלקי'. ואפשר לפרש הכפרש שבין קופה לכיפה. למאן דאמר כמין קופה הוא לרמוז הפורענות
של המזרי' שנעשה הים כמין קופה לקבלם שלא היה רוצה לפולטם כמו שאמרו במדרש .
ולמאן דאמר שהיו כמין כיפה הוא להליל את ישראל כמו שכתבנו שנעשו המי' להם כאהל
על ראשם : מט אמר אויב ארדוף אשיג. החלק שלל בפניה' קודם שאתרוג אותם כדי לנערם.
ואח"כ תמלאמו נפשי בהריגתם. אריק חרבי חורישמו ידי מלמד שכל אי' ואי' מהמזרי' היה שונא
כל כך ישראל שהיה אומר מי יתן ואמלא מהם נפשי ויהיו כלם בקרבי ובבטני שהייתי מריק
חרבי והורג את עולמי כדי להרוג את כלם. על דרך מה שאמ' במשון תמות נפשי עם פלשתי'
ונהפוך היה כי חרבו יתברך הרגם. ובמכילתא משל לליסעי' שהיה עומד ומנאץ אחר פלשין
של מלך אומר אם אמלא בן המלך אני תופסו והורגו וזולעו וממיתו מיתה משונה. כך פרעה
עמד ונאץ ואמר ארדוף אשיג אחלק שלל. ורוח הקדש מלעגת עליו ואומרת נשפת ברוחך
כסמו ים חזר הים וכסה אותם ונאבדו לנמרי. ואין ספק כי רבו מכאוביה' בההיא שעתא
שכן כתוב לללו כעופרת במי' אדירי' דהיינו שנעשה גופם כעופרת הוזה שהוא מתרבה במשקלו
בעמדו תחת העפר ועל כן נקרא עופרת לא כן שאר המתכות שהן חסרין. כך גופם של
המזרי' נתוסף מעין מי שלבה ירכו שאינו יכול להרימה. וכן נעשו כגוון העופרת :

ג נטית ימיך חבלעמו ארץ. מכילתא. מגיד שהיה הים זורקם ליבשה. והיבשה לים. וכן
כמה פעמי' עד שאמרה היבשה ומה בשעה שלא קבלתי אלא דמו של הכל שהוא יחיד
נאמר לי ארור אתה מן האדמה עתה איך אוכל לקבל דמן של אוכלסין אלו. עד שנשבע לה
הקב"ה שאינה מעמידה בדין עליה' שני נטית ימיך ונאמר נשבע ה' בימינו. ואין ספק שהיו
עדיין חיים במקלט שכבר כתבנו שהיה כל אחד מכיר נוגשו ומכה אותו במנעלו על פניו .
ולפי זה ירדו חיים שאולה. ואולי רמה ותולעה אוכלי' אותם חיים. או אפשר שעושי' תשובה
מעין מה שכתבנו בענין קרח עיין במקומו :

הנה לפנינו חמשי' מכות ראשיות המושכות כל אחת מהן עמהן ארבעה או חמשה ובכלם
לקו

תפלה סדר הגדה עם פי מדרש בחדוש למשה שכא

לקו המלרי' על הים. ואם לא יישר נעוני הקורא את פרטם יחדש גם הוא חלקו וישתמש מהדרך ששמי לפניו ומיני ומיניה תחלקם עילאה: ועם היות שראוי' היו המלרי' בכך עכ"ז כשהקב"ה מתקנס מאויביו בחדש וברחמי' הוא מתקנס שני' אל נקמות ה' ממלכת הנקמה בין החדש והרחמי' וכן עשה עם המלרי' שאם נחשוב אל תכליתן נמצא כי מאושרי' המה מהאומות חוץ מהאומה ישראלית. כי הגה ארלם זכתה להיות מזבח כפרה לישראל. במה שאלו בתוכה. ושחטו בה את קרבן פסח וזרק דמו על הקירות כמו שזרקין אותו על גבי המזבח. וכמעט יותר כי מתן דמי הפסח במזבח הוא מתנה אחת. וכאן היו שלש מתנות וידוע שכל קרבן שרבו מתנותיו הוא חמור מחברו כנר' מסדרם בפי' חיזהו מקומן. עוד זכתה ארלם שעבר בה הקב"ה בכבודו ובטלמו. והקדושה עם היותה מסתלקת ממקום ה' מנחת רושם ממנה. רושם. שיש בו ממש. כל שלא יסלקוהו בטומאה אחרת. קיו מחטתו של בשם. ומעיר שעובר בה הקיסר שמטיב למלון אשר לו שם. עוד כל המכות שהוכו לא היו ע"י מלאכי חבלה אלא ע"י השר הממונה על אותו דבר ובאמלעות משה ואהרן. עוד זכו לדבר המתבקש מכל יראי ה' וחושבי שמו. והוא שכל דבר הבא אליו יבא מידו ית' בין טוב או מוטב. כי בודאי הוא הטוב המוחלט. והנה מלרי' זכו שלא נטפל להמיסם מלאך המות שני' והכתי' כל בכור אני ולא המלאך וכו'. וכן כתי' סוס ורוכבו רמה בים. וינער ה' את מלרי' בתוך הים. נשפת ברוחך כסמו ים. ומי הוא שלא יתרחל למות מידו ית'. כי אין ספק שאף אם הגוף ילעטר הנפש מקבלת הארה. ומתעלת הרבה ותזכה לאור באור החיים. וכן נר' ממאמר שכתבנו שלא היתה הארץ רולה לקבלם. כי הגה עענתה אינה עענה. שאם לפי שנהרגו בדין היה שלא תקבל שום הרוג. והרי היא מקבלת אותם. ואם לפי מה שאמרו שקבלה דמו של הבל שלא היה ניכר מקומו כאילו היו מים. אילו נטבעו לא נשחטו. אלא הענין הוא שהבל היה לדיק גמור ונהרג וע"כ לא היה לה לקבלו עד אשר יענש ההורגו לפיכך להיות המלרי' אחרי שקבלו ענשם לדיקי' ונענשו בשביל ישראל. ועכשו מומתי' ע"י יתברך בדין היה שיתראה דינם עם ישראל קודם שחקבלם ולזה לא היתה רולה לקבלם עד שא"ל הקב"ה שלא יעמידנה בדין על דבר זה. וכן משמע ממ"ש הכתוב וחוקתי את לב פרעם ודרך אחריה' ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מלרי' כי אני ה'. פקח עיניך וראה מה השיגו המלרי' באותה שעה. ההשגה שכל הדיקי' מבקשי' והזוכה אליה בחייו לא יאונה לו כל רע והוא נשגב מידו ית'. הלא הוא לידע ולהשיג שמו ית' כמ"ש אשגבכו כי ידע שמי ירא שמי אינו או' שהירא הוא ניזול ע"י מלאך שני' כי מלאכיו ילוה לך לשמרך וכו'. אבל היודע שמו נשגב וניזול ע"י ית'. וע"ז אנו מתפללי' בכל יום ונהיה אגחנו ולאלינו וכו' כלנו יודעי שמך אף כאן כתיב וידעו מלרי' כי אני ה' כלנו' שיזכרו כ"כ ביסורין שיקבלו עד שיהיו ראוי' לידע שמי. ועם כי נאמרה המלה הזאת של וידעו כי אני ה' במקומות רבי'. ובפרט ביחזקאל כשהתנבא על מפלת האומות עמון ומואב ואדום וזולת' ופשיטות כלם הוא שלהיות נמנע להשיג מהותו ית' אלא מתוך מעשיו. בנפלאות ונוראות שיעשה בהם מתוכ' יכירו כי הוא ית' עשאם וידעו יכולתו. עכ"ז כשנכתבונן בענין מלת ידיעה לא יתכן אלא במי שמשגיג הדבר על צוריו וא"ל להכחישו בשום פני' וידיעתו ית' מתוך מעשיו היא אמונה לא ידיעה. אבל כשתמלא הארץ דעה את ה' גם שארית האומות ידעו בצירור מה שאין כח בשכל אנושי לידעו עתה. והמלרי' בעת מותם השיגוהו. הוא שאמרו חכמי' ראיה שפחם על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי שלפי פשיטותו קשה. דהיכן היו השפחות בעת ההיא והלא ישראל מבית עבדי' ילאו. ועוד לא אמר ראו השפחות אלא שפחה לשון יחיד. אלא השפחה הזאת היא אותה שאמר שלמה ושפחה כי תירש גברתה שגם היא זכתה או לראות מראות גדולות כמו שזכו כל העומדי' על הים ובכללם המלרי'. והיא שהועילה להם לכוללם באומה הנבחרת אחרי דור שלישי כמ"ש דור שלישי יבא להם בקהל ה' לא אמר לא יבאו עד דור שלישי. אלא דור שלישי יבא בלשון חיוב שהיה הבטחה להם שיבאו אחרי דור שני בדרכי' הנודעי' אללו ית'. הנה כי חנון ורחום ה' וע"כ אין לייחס אללו ית' לר שמאל כי השמאל מורה דין ורוגז וכו' ית' כתיב כי רגע באפו חיים ברלוגו. ולו"א ימינך ה' תרעץ אויב.

[1234567 n"m]

נעית ימיך וכו' :

במה מעלות טובות למקום עלינו: מה שאמר המגיד מעלות טובות למקום עלינו. והיה נר' שיותר יתכן לו מעלות טובות עלינו למקום. אל יקשה. כי הוא מעין